1943 చివరి వరకూ, పోనీ 1944 తొలి అర్ధ సంవత్స రము వరకూ, భరద్వాజను 'గ్రాంధిక వాసన' విడిచి పెట్ట లేదను కొన్నాం. కానీ, అలా విడిచి పెట్ట వలసిన తరుణం అప్పటికే ఆసన్నమయి ఉంది. వీరగాధకు రాసిన పరిచయంలో భరద్వాజ - "ఇది 'నా తొలి రచన' అనవచ్చు" అన్నారు. ఆ తరువాతి వాక్యాలను చాలా చాలా జాగ్రత్తగా చూడడం మరీ మరీ అవసరం-

1 " ఆ రోజుల్లోనే ప్రఖ్యాత కథకుడు జీవన ప్రభాత్ గారు ఉద్యోగ రీత్యా మా గ్రామంలో కొంత కాలం ఉన్నారు. వారికీ రచన (వీరగాధ) చూపించాను. సాయంత్రానికల్లా పూర్తి చేశారు. నా రచనను తిప్పి ఇస్తూ కొన్ని పుస్తకాలు కూడా ఇచ్చారు. అవి చలంగారి పుస్త కాలు. ఆధునిక కథా సాహిత్యంతో నా పరిచయం అలా ప్రారంభమయింది".

---

1. చూడండి : 'వీరగాధ' కు భరద్వాజ రాసిన పరిచయం. ప్రచురణ 1973.

ఆ ప్రారంభానికి ముందు నుంచే భరద్వాజకు కథా ప్రపంచంతో ప్రత్యక్షంగా పరోక్షంగా సంబంధా లేర్పడ్డాయి. భరద్వాజ నాన్నగారు - రావూరి కోటయ్యగారు 2. "మంచి గాయకుడు. ఉత్తమ సంస్కారి. తత్వానందుల వారి సన్నిధిన ఉపదేశం పొందిన వారు. ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ గారికి అతి సన్నిహితులు. పంతులు గారి ప్రేరణ వల్లనే సంఘ సంస్కార కార్య కలాపాలలో శ్రీ కోటయ్యగారు, పాల్గొంటూ ఉండే వారు. ఆయనగారు ఉన్నవ వారి ప్రోద్బలం మీదా సరదా కోసమూ - శాసనాలను సేకరించారు. ఉన్నవవారే - తమ మిత్రుడైన త్రిపురనేని రామస్వామి చౌదరిగారికి, కోటయ్య గారిని పరిచయం చేశారు.

3. "తదాదిగా రావూరి వారు, రామస్వామి గారు, అత్యంత ఆప్తులుగానే జీవించారు."

తెలుగు కావ్యాలతోనూ, ప్రబంధాలతోనూ, తనకు పరిచయం కలగడానికి - పరోక్షంగా - తన తండ్రి గారే కారణమన్నాడు భరద్వాజ. ఆయన తనంత తానుగా వ్రాసిన

---

2. చూడండి : డాక్టర్ సి. హెచ్. దేవానందరావు గారి వ్యాస సంపుటి "మంజూష". ప్రచురణ : 1973.

3. చూడండి : పై పుస్తకం.

జ్ఞాపకం కూడా తనకు లేదన్నాడు. 4. "కానీ అద్భుత మైన కథలను, అత్యద్భుతమైన శైలిలో చెబుతూ ఉండేవారు. ......ఆనాడు మా నాన్నగారు చెప్పిన కథల్లో కొన్నింటిని, ఆదరిమిలా నేను ఉపయోగించుకొన్నాను," అన్నాడు భరద్వాజ. కథా కథన చాతుర్యం కోటయ్యగారికి బాగా ఉండి ఉండాలి. ఏ చిన్న సంఘటనైనా - అటూ, ఇటూ సాగ దీసి, కాస్త కలిపి, ఇంకాస్త తీసివేసి రుచికరంగా తయారు చేసి చెబుతుండే వారేమో !

5. "(ఆ కవిలెకట్టల్లో) అక్కడక్కడా తాము చూసిన సంఘటనలను మా నాన్నగారు కథలుగా మలచి చెబుతుండే వారు. ఈ (చిలుక తీర్పు) సంపుటంలో చేర్చిన వేంకటాద్రి నాయనింగారి కథలకు అవే ఆధారాలు" అన్నాడు భరద్వాజ.

ఇలా తండ్రి వేపు నుండే కాక - తల్లివేపు నుండి కూడా కథలు వినే అవకాశం అతనికి లభించింది.

6. "మోగులూరు సుబ్బమ్మగారని, మా అమ్మమ్మ గారు, మహాద్భుతమైన కథలు చెప్పేది. పన్నెండు మంది

---

4. చూడండి : 'వీరగాథ' కు 'నాటికి నేడు' శీర్షికన భరద్వాజ రాసిన పరిచయం. ప్రచురణ : 1973.
5. చూడండి : "చిలుక తీర్పు" కథా సంపుటానికి 'అనగా అనగా అనగా...' శీర్షికన భరద్వాజ రాసిన పరిచయం. ప్రచురణ : 1982
6. చూడండి : భరద్వాజ రచించిన "కంచికి వెళ్ళిన కథ" ప్రచురణ : 1967.

రాజకుమార్తెల కథలను ఆమె అరవై రోజులపాటు చెప్పింది... ఒక్కోసారి ఆ ఉపకథల్లోనే ఎన్నో చిన్నకథలు, చిట్టికథలు దొర్లుకొస్తాయి. ఇలా ఒక్కొక్క కథనే ప్రతి పడాది చెప్పడం కాదు - ఏ సంవత్సరాని కా సంవత్సరం కొత్త సీరియల్ ప్రారంభించేది. అందులో హాస్యం, భీభత్సం శృంగారం, అద్భుతం సమస్తమూ ఉండేవి."

చిన్నతనంలో ఆ కథలన్నీ వినడంవల్ల భరద్వాజ లాభ పడ్డాడు. అతను పిల్లల కోసం రాసిన కథల్లోనూ, నవలల్లోనూ, తను చిన్ననాట విన్న కథలు కొన్నయినా దొరలి ఉంటాయి.

సరళ గ్రాంధికంలో రాసిన "వీరగాధ" వ్రాత ప్రతిని జీవన ప్రభాత్‌గారు సాయంత్రానికల్లా తిరిగి ఇచ్చేస్తూ చలంగారి పుస్తకాలు కొన్ని భరద్వాజ కిచ్చారు. ఆధునిక కథా సాహిత్యంతో తన పరిచయం అలా ప్రారంభమయిం దన్నాడు భరద్వాజ.

అలా ప్రారంభమయ్యాకనే - భరద్వాజ సాంఘిక కథలు రాయడం ప్రారంభించాడు. ఎన్ని రాశాడో, ఏయే పత్రికలకు పంపించాడో దాఖలాలు లేవు. పంపించిన వన్నీ కావుగానీ-ఎక్కువ భాగం సురక్షితంగా అతనికి తిరిగొచ్చాయి. ఇంకొన్నింటి అతీగతీ తెలియదు. అలా ఆనవాలు లేకుండా పోయినవి పోగా పోగా - ఒక కథ అనుకోని విధంగా 'ప్రజా మిత్ర' లో అచ్చయింది.

7. "నా మొదటి కథ 1945 లో అచ్చయింది" అని భరద్వాజ చెప్పుకొన్నా, 8. 1944-45 సంవత్సరాల్లో భరద్వాజ తొలికథ అచ్చయిందని, విమర్శకులన్నా అది నిజంకాదు, భరద్వాజ కథను మొదటి సారిగా అచ్చు వేసింది 'ప్రజామిత్ర' వార పత్రికే అయితే, అది 25-8-1946 వ తేదీ సంచికలో. 1945 వ సంవత్సరంలోనే అచ్చయి ఉంటే, అది 'ప్రజామిత్ర' అయి ఉండదు. మరింకేదో పత్రిక కావాలి. ఇదే నిజమని మనం భావిస్తే ఆ కథ పేరు "విమల" అయి ఉండ డానికి అసలే వీలు పడదు. ఎందువల్ల నంటే, భరద్వాజ చాలా సందర్భాల్లో తనకథ తొలిసారిగా 'ప్రజామిత్ర' లో వచ్చిందని చెప్పాడు. 1945కు బదులు 1946 అని మనం సవరించుకొంటే, మిగిలినవన్నీ సరిపోతాయి.

ఒక్క పడాదిని వెనక్కు జరుపుకొని భరద్వాజ బావు కొనేదేమీ ఉండదు. ఇది మతి మరపున జరిగి ఉండాలి. పొర బాటునైనా జరిగి ఉండాలి.

---

7. చూడండి : భరద్వాజ వ్యాసం 'కథలు వ్రాయడమెలా?' ప్రచురణ : 1963.

8. చూడండి : జనత (దినపత్రిక) తేది 5-8-82 శ్రీ పోలవరపు శ్రీహరి రావుగారి వ్యాసం.

9. "అప్పట్లో ఆ కథ వ్రాసి నే నేదో ఘనకార్యం చేశాననే అనుకొన్నాను. పనిమాలా ఆ కథను చాలా మంది చేత చదివించాను. అచ్చులో నా పేరు చూసుకొని మురిసి పోయాను," అని దాచుకోకుండా చెప్పుకొన్నాడు భరద్వాజ.

ఈ కథా రచయితను ప్రప్రథమంగా తెలుగు పాఠకులకు పరిచయం చేసిన 'ప్రజామిత్ర' పాత సంచిక నుండి ఆ కథను సేకరించి ఇక్కడిస్తున్నాను.]

విమల

విమలమ్మ భర్త చనిపోయి ఇప్పటికి రెండునెలలు అయింది. తల్లిని అతి చిన్నతనంలోనే కోల్పోయిన విమలమ్మ ప్రస్తుతం భర్తను కూడా పోగొట్టుకుంది. విమల తండ్రి సీతారామయ్యగారైనా ఏమంత ఆస్తి పరుడుకాడు. రెండు ఎకరాల మెట్ట మాత్రమే అతనికి ఉన్న భూవసతి. ఇదివరకు మాత్రం ఓ మండువా లోగిలి ఉండేది. కాని, అంతా ఈ మధ్యే ద్వితీయ వివాహ సందర్భంలో తెచ్చిన బాకీ బాపతు, బాబూసేఠ్ వేలం వేయించాడు. పోతే సాలీనా రెండువందల రూపాయలు గ్రాంటు వచ్చే స్కూలు మాత్రం ఒకటి ఉంది. దానిమీద, ఆ రెండెకరాల మీద వచ్చే ఆదాయంతో అతడు గౌరవంగానే కాలం వెళ్ళబుచ్చుతూ ఉన్నాడు.

---

9. చూడండి : 'కథలు వ్రాయడమెలా?' వ్యాసం. ప్రచురణ : 1963

ఇంతకీ ఇప్పుడు వచ్చిన చిక్కేమిటంటే ముక్కుపచ్చలారని తన ముద్దుల కూతురు దైన్య జీవితాన్ని గురించి. తను బ్రతికి ఉన్నన్నాళ్ళూ చిట్టితల్లికేం లోటు రాదు. కాని తన మరణానంతరం? ప్రత్యుత్తరం శూన్యం. పోనీ విమలను ఏ అయ్య చేతుల్లో నయినా పెడితే? అమ్మయ్యో! ఈ తుచ్ఛలోకం తననింకా బ్రతుకనిస్తుందా? అసలు తమ వంశ మంటే ఎల్లాంటిది? నిప్పులాంటిది. ఒకరు వ్రేలెత్తి చూపడానికి గుండెలా? అగ్నిహోత్రంలాంటి వంశంలో పుట్టిన తాను తన వితంతు కూతురునకు వివాహం చేయడమా? స్వర్గలోకంలోని తన పితృదేవతలు తన్ను చూచి ఎంత ఖేద పడతారు...?—ఇత్యాది ఆలోచనలతో వేగిపోయేవాడు సీతారామయ్య పంతులు.

వయస్సు ముదరడంతో పాటే అతనికి దిగుళ్ళుకూడా ఎక్కువయినాయి. కాలక్రమేణా క్షీణించి మంచం పట్టాడు పంతులు. ఇప్పుడు పంతులు పని మరీ అధ్వాన్నంగా ఉంది. స్కూలు మూలబడే రోజులు సమీపిస్తున్నాయి. దూరంగా ఆలోచించాడు. తన బంధువుల్లో ఓ మంచి కుర్రాడిని తెచ్చి ఇంట్లో ఉంచుకుందా మనుకున్నాడు. దానికోసం ప్రయత్నాలు చేశాడు. చివరకు తన భార్య వేలువిడిచిన మేనమామకు దగ్గర బంధువైన ఒక కుర్రాడు దొరికాడు.

అతని పేరు శర్మ. శర్మకు తల్లీ తండ్రి చిన్నతనంలోనే చనిపోయారు. ఎలాగో వారాలు చేసుకొని బి.ఎ. పూర్తిచేశాడు. ప్రస్తుతం ఓ మిల్లులో నెలకు పాతిక రూపాయలు తెచ్చుకుంటున్నాడు. పంతులుగారి మాట ప్రకారం శర్మ పంతులుగారి గ్రామం చేరుకున్నాడప్పుడే. అప్పటికి మధ్యాహ్నం ఒకటిన్నర గంటలయి ఉంటుంది.

"సీతారామయ్యగారూ!" అంటూ శర్మ సీతారామయ్యగారి వీధి తలుపు తట్టాడు. అప్పుడే భోజనం చేసిన పంతులుగారు వంట్లో తేలిగ్గా ఉండడంచేత అలా మర్రిచెట్టు కేసి వెళ్ళాడు. అంచేత విమల ఒక్కర్తె చిరిచాపపై పడుకొని ఏదో పుస్తకం చదువుతోంది. వచ్చిన యువకుణ్ణి చూచింది విమల; తన తండ్రి చెప్పిన శర్మ యితడే అయి ఉంటాడని అనుకొని ఉచిత మర్యాదలు చేసింది. మరో కొంత సేపటికి పంతులుగారు వచ్చారు; వచ్చిన శర్మను చూచి బాగా సంబర పడ్డాడు. తనయొక్క మంచితనం చేత కొద్దిగంటల్లోనే వారిలో ఒక ఆప్తుడులాగా కలిసిపోయాడు శర్మ. ఆ తెల్లవారే స్కూలుకు సంబంధించిన యావత్తు రికార్డు శర్మ చేతికిచ్చేశాడు పంతులు. తన భారాన్ని వొదుల్చుకొని విశ్రాంతి జీవితాన్ని గడుప నిశ్చయించాడు పంతులు గారు.

రెండు సంవత్సరాలు......కాల శకటానికి రెండు చక్రాలు ఐ గిర్రున తిరిగిపోయాయి.

శర్మ కూడా పని చేసుకుంటూ గ్రాంటును 200 నుండి 500 రూపాయల వరకు పెంపు చేసుకున్నాడు. శర్మ తెలివితేటలు, చురుకుదనం చూసిన పంతులు విమలను శర్మకీయడాన్ని గురించి ఆలోచిస్తూ ఉండేవాడు. విమలా శర్మలు కూడా ఎంతో కలివిడిగా, ఎంతో సన్నిహితుల్లా, చిలుకా గోరువంకల్లా నట్టింట్లో మసలుతూంటే చూచినకొందరు పెద్దమనుష్యులు విమలా శర్మల వివాహాన్ని గురించి పంతుల్ని హెచ్చరిస్తూ ఉంటే అతడు ఓ చిరునవ్వు నవ్వి ప్రత్యుత్తర మీయకుండానే వెళ్ళిపోతూ ఉండేవాడు.

* * *

అర్ధరాత్రి. పంతులుగారు నీళ్ళుపట్టుకొని ప్రక్కదొడ్లోకి వెళ్ళాడు. తన చేతిలోని లాంతరు వెలుగులో ఎవరో యిద్దరు వ్యక్తులు పమిడి ప్రత్తి చెట్టుచాటున నక్కి ఉన్నట్టుగా పంతులుకు లీలగా తోచింది. "ఎవరు వారు?" అని గట్టిగా కేకలు వేశాడు పంతులు. కాని ప్రత్యుత్తరంలేదు. దగ్గరగా వెళ్ళాడు; ఆశ్చర్యం! ఆ ఆడమనిషి ఎవ్వరోకాదు......కులపెద్ద సోమయాజిగారి భార్య...అతగా డెవరు? జీతగాడు వెంకన్న. తల దించేసుకు చక్కా వచ్చాడు పంతులు. వచ్చాడేగాని కంటికి కునుకు పట్టింది కాదు.

...40 సం॥ మొగుడితో కాపురం వెలిగించి, యౌవనం అంతా అనుభవించిన ఆమెకే అన్ని కోరికలుంటే...16 ఏండ్లయినా నిండని తన విమల మాట...ఏమైనా గానీ విమలా శర్మలకు తప్పకుండా వివాహం చేసి తీరాలి.

ధృఢ నిశ్చయానికి వచ్చేశాడు పంతులు. ఇంతలోనే భళ్ళున తెల్లవారింది.

పంచాంగం చూచాడు. లగ్నం నిశ్చయించాడు. అర్ధంలేని వ్యర్థపు పనులన్నీ త్రోసి రాజని సంస్కరణయుతంగా ముచ్చటగా మూడు నిమిషాల్లో వివాహం పూర్తయింది. గ్రామంలో సంస్కరణాభిలాషు లందరు నూతన దంపతులకు తేనీటి విందు ఏర్పాటు చేశారు.

వివాహ పూర్వం 'ఈ పెళ్ళి శాస్త్ర సమ్మత మయినది కాదు కాబట్టి దీన్ని జరపడానికి ఏల్లేదు' అంటూ తాఖీదు పంపాడు సోమయాజి. 'ఇందుకు భిన్నంగా నడిస్తే సంఘ బహిష్కారం తప్ప' దన్నాడు. ఫలితంగా పంతులు కుటుంబం వెలివేయ బడిందన్నారు.

కాని సంస్కరణాభిలాషులు, అభ్యుదయ కాములు అగు జాతీయ ప్రముఖులు పంతులు పక్షానే ఉన్నారు...మరి సోమయాజులు గారి ఆంక్ష సోదిలోకి లేకుండా పోవడానికి ఎంత కాలం కావాలి? అదీగాక చీకటి ద్రోహుల్ని సహించే ఈ సంఘం ధర్మయుత జీవితాన్ని చూచి ఇలా కొరకొర లాడుతుందేం...?

* * *